אבל שבק בינונית דכוותה מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות הימנו [א]אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא בעל חוב דראובן וקטריף לה מיניה דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה ולא מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את משום דאמר ליה דמפקת מיניה עלי הדר [א]ואיכא דאמרי אפילו שלא באחריות נמי דאמר ליה לא ניחא לי דתהוי ליה לשמעון תרעומת עלי אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליו עסיקין

דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה. אם יש לו עליו שום גלגול דברים לחשוב חוב כנגד חוב או אישתבע לי דלא פרעתיך: **לאו בעל דברים דידי את.** איני טורף ממך כלום: **דמפקת מיניה עלי הדר.** מה שאתה מוציא ממנו יחזור עלי: **ואיכא דאמרי אפילו שלא באחריות נמי.** מכרה ראובן לשמעון לא מצי אמר ליה בעל חוב לראובן לאו בעל דברים דידי את:

אבל שבק בינונית דכוותה מצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו. לאו דווקא קאמר האי לישנא דלא שייך לומר הכי אלא לגבי בעלים ולא לגבי לוקח ראשון ועיקר טעמא לא הוי אלא משום מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו והוא היה יכול לדחותו אצל בינונית אחרת דכוותה אבל לא שביק בינונית דכוותה לא מצי לדחותו אצל זיבורית דראשון נמי לא היה יכול לדחותו אצל זיבורית דאי משום אי שתקת שתקת ואי לאו מהדרנא שטרא דזיבורית למריה כדאמרינן בפ"ק דב"ק (דף ח. ושם) גבי מכר לאחד או לשלשה כאחד נכנסו תחת הבעלים הא אוקימנא התם ביתמי והך דהכא מייתי בתר הכי ומסתמא מיירי נמי ביתמי:

דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה. וקא משתעי דינא בהדיה ומקשים מאי נפקא מינה שיטעון עמו ראובן ולא שמעון מה ירויח שמעון בכך הלא כל מה שיטעון ראובן יטעון שמעון וכ"ת נ"מ כגון שיש עדים קרובים לשמעון ואינם קרובים לראובן ורוצים לחייב בעל חוב הרי לשמעון אינם יכולים להעיד אבל לראובן יכולים להעיד לא היא דכיון דסוף סוף יש ריוח לשמעון שיעמידו בידו הקרקע פסולין להעיד אפי' לראובן כדמוכח בסוף פ"ק דמכות (דף ז.) דאמר אילעא וטוביה קריבי דערבא הוו סבר רב פפא למימר גבי לוה ומלוה רחיקי הוו אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא אי ליתיה ללוה לאו בתר ערבא אזיל ואין לומר דנפקא מינה כגון שהעדים המקיימין את השטר של בעל חוב קרובים לראובן ואין קרובים לשמעון ואי לא היה ראובן בעל דברים יכולים לקיימו הא נמי לאו מלתא היא מטעם דפרישית דאפי' משתעי דינא בהדי שמעון לא מצו מקיימי ליה כיון דאי טריף ליה מיניה בתר ראובן אזיל ועוד דמסיק איכא דאמרי אפי' שלא באחריות נמי כו' הא אפי' איהו גופיה אמרינן בב"ב (דף מג. ושם) המוכר שדה שלא באחריות מעיד לו עליה אי אית ליה ארעא אחריתי דליכא למימר להעמידה לפני בעל חוב עביד ולא הוי פסול משום תרעומת כ"ש קרובים שלא יהיו פסולים משום תרעומת וליכא למימר דנפקא מיניה לענין שבועה דראובן יודע אם פרע לו אם לאו ויכול לומר לו אישתבע לי דלא פרעתיך כדפי' הקונטרס אבל שמעון אינו יודע ואינו רוצה לטעון שקר דהא בלאו הכי צריך שבועה כדין הבא ליפרע מנכסים משועבדים דלא יפרע אלא בשבועה ומיהו י"ל דנ"מ דיכול לומר אישתבע לי דלא פרעתיך כדפירש בקונטרס וכגון שמחל לו שמעון שבועה הבא ליפרע מנכסים משועבדים ורבי היה מדקדק דאי ב"ח אינו יכול למצוא עדים לקיים שטרו ואמרי' דראובן יכול לטעון מזויף הוא לפי שהוא יודע בבירור אם הוא מזויף אבל שמעון מספק אינו יכול לטעון מזויף הוא אז נ"מ טובא וכן היורשים מספק אינן יכולין לטעון מזויף הוא על שטר שהוציאו על אביהן אע"פ שאין ב"ח יכול לקיימו ואל תתמה א"כ לא שבקת חיי לכל בריה שהרי מן התורה אין צריך שום שטר קיום דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ואפי' גזלן מוחזק שהוציא שטר אין נ"ל שצריך קיום דלא אמרינן החתים עדים שאינן מעלמו דאע"פ שהוא חשוד על הממון מירתת לכתוב שטר מזויף פן יכירו ב"ד זיופו הלכך כי תקינו רבנן קיום כנגד טענת שטר מזויף ה"מ כי אמר לוה דקים ליה בגויה אבל יתמי ולקוחות כנגד טענת של זיוף לא הצריכו חכמים עדי קיום הואיל ולא קים ליה בגויה אם הוא מזויף אם לאו ומייתי רבי ראיה מהא דתנן בפ"ק דב"מ (דף יב:) מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר לא לזה ולא לזה מפני שב"ד נפרעין מהם אין בהן אחריות נכסים יחזיר למלוה מפני שאין ב"ד נפרעין מהם דברי ר"מ ומוקי לה שמואל (שם יג.) שאין חייב מודה ואין בהן אחריות יחזיר דאומר היה ר"מ שטר שאין בו אחריות אפי' מבני חרי לא גבי ויחזיר למלוה ויצור על פי צלוחיתו ופריך ויהדר ליה ללוה לצור ע"פ צלוחיתו של לוה לוה הא קאמר לא היו דברים מעולם והשתא את"ל דטענינן ליתמי ולקוחות מזויף הוא יש בו אחריות נכסים אמאי לא יחזיר אי כשיכול לקיימו ויש לו למלוה עדי קיום א"כ יחזיר דקושטא קאמר ובדין יגבה דלפריעה ליכא למיחש דהא קאמר לא היו דברים מעולם וכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואם לא יוכל לקיים מה נוכל להפסיד בחזרתו והלא לא יוכל להוציא על ידו כלום מלוה כי יטעון מזויף וגם מן הלקוחות ויתומים לא יוכל להוציא כי נטעון בשבילם אלא ודאי לא טענינן להו טענת זיוף אע"ג דשאר טענות טוענין ליורש וטוענין ללוקח הכא מוקמינן ליה אחזקתיה כל זמן שאין הלוה עצמו פוסלו לכך לא יחזיר שלא יגבה מן היתומים ומן הלקוחות ומיהו קשה דהכתי אמאי לא יחזיר הא לא יוכל לעולם לגבות על ידו לא מיתומים ולא מלקוחות דנהי דמזויף לא טענינן להו מיהו פרוע הוא טענינן להו דלאביהם היה נאמן לטעון פרוע מיגו דאי בעי אמר מזויף הוא כעניין שמצינו בהמוכר את הבית בסופו (ב"ב ע. ושם) גבי המפקיד אצל חבירו בשטר דקסבר רב חסדא דכי אמר החזרתיו לך דאע"ג דאיכא למימר שטרך בידי מאי בעי נאמן מיגו דאי בעי אמר נאנסו ומסיק לימא בפלוגתא שטר כיס היוצא על היתומים דייני גולה אמרי נשבע וגובה כולו ודייני א"י אמרי נשבע וגובה מחצה ומפרש דמ"ד נשבע וגובה מחצה סבר לא מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי אית ליה דרב חסדא פי' דטענינן ליתמי החזרתי לך הפלגא פקדון הואיל ואביהן היה נאמן בכך מיגו דאי בעי אמר נאנסו ואע"ג דליתמי לא טענינן נאנסו דהא למ"ד נשבע וגובה כולו דמצי א"ל שטרך בידי מאי בעי ולית ליה דרב חסדא מ"מ לפטרו דנימא נאנסו אלא לא טענינן להו נאנסו והיינו טעמא משום דלא שכיחא ואפ"ה טענינן להו למ"ד נשבע וגובה מחצה החזרתיו לך אע"פ שאביהן לא היה נאמן אלא מחמת מיגו דאי בעי אמר נאנסו וה"נ טענינן להו פרוע הוא אע"ג דאביהן לא היה נאמן אלא מיגו דאי בעי אמר מזויף הוא ומיהו הא לא קשיא מידי אי ס"ל לשמואל מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו שלא היה אביהן נאמן לומר פרוע הוא מיגו דאי בעי אמר מזויף אבל בהדיא ס"ל לשמואל במי שמת (שם קנד:) אליבא דר"מ דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ועוד קשה הדבר אם לא חשו להפסיד יתומים ולקוחות שיוכל כל אדם להוציא מידם ע"י זיוף ועל כן נראה לומר שטוענין להם מזויף הוא והאי דהתם איכא לשנויי עלה דחיישי' שמא יוציא אפי' מלוה גופיה ע"י שימצא קיום וכיון דפסיל ליה ואיתרע ליה בנפילה איכא למיחש ביה אפי' אם יבאו ויכירו החתימות כי שמא דימה וזייף עד שדימה את החתימה לחתימת עדים לגמרי וטעו הדיינים בקיום השטר כי ההיא דגט פשוט (שם קסז.) דאנח ידיה אזרנוקא וכדחיישינן לעיל באלו נערות (דף לו:) גבי שטר ריעא דלא מגבינן ביה אע"ג דאית ליה עידי קיום מכיון דקא מהדר אזופא איימר זופי זייף וכתב ואם תאמר אם כן המוצא שטר שכתוב בו הנפק אמאי יחזיר ניחוש שמא זייף ודימה החתימות לגמרי הא לא קשיא שהרי יש לנו לחלק בין היכא דטעין לוה מזויף הוא להיכא דלא טעין דהיכא דלא טעין לית לן למיחש משום ריעותא דנפילה ואיכא לאוקמא ההיא דשטר שכתוב בו הנפק בדליתא ללוה דלא טעין מידי אבל אי הוה טעין זיוף חיישינן דהא אפי' תוקמא להיא דלא יחזיר דחיישינן לזיוף דווקא בלא עדי קיום השטר משום הפסד יתומים ולקוחות הוא דחיישינן דלא טענינן להו מזויף מ"מ תיקשי מדאמר שמואל התם המוצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים ואמאי ניחוש להפסידא דיתמי כיון דלא מקויים אלא אית לן למימר כגון דליתיה ללוה דלא טעין מזויף ולהכי לא חיישינן לזיוף והואיל וכן כי מפרשין נמי דטעמא משום דחיישינן שמא יוציא אפי' מלוה עצמו ע"י קיום והוא אינו ראוי להכשירו משום ריעותא דנפילה וטענת לוה לא קשיא נמי ההיא דשטר שכתוב בו הנפק דהא איכא נמי לאוקמא בדליתיה ללוה ולא טעין מידי אבל אי טעין לוה מזויף הוא לא יחזיר כיון דנפל איתרע ליה אי נמי כיון דמקויים דקדקו ביה בית דין ולא אתרע בנפילה ואפילו פסיל ליה לוה ואמר מזויף הוא לא יחזיר וההיא דמצא שטר חוב כשאינו מקויים וכולי האי לא חיישינן שזייף חתימת העדים וחתימת הדיינים. מ"ר. ויש להביא ראיה דטענינן שפיר ליתמי מזויף מהא דאמרינן בסוף פרק גט פשוט (ב"ב קעד:) דאמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ופריך וכי אדם עושה קנוניא על בניו דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ומסיק דרב הונא מיירי בדנקיט שטר מקויים ורב ושמואל בדנקיט שטר שאינו מקויים אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה פירוש דשמא שלא להשביע את בניו אמר כן ואם תמצא לומר דלא טענינן מזויף מ"מ יגבה דהא נקיט שטרא ולא מצי אמרי מזויף הוא ואין נראה לדחות דמיירי בדלא מת דהא נותנין קאמר משמע דליתמי קאמר:

עד

עין משפט
נר מצוה

יח א מיי' פי"ט מהל' מלוה הל' ט סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סי' רכו סעיף א:

תוספות רי"ד

דא"ל להכי טרחי וזבני ארעא דלא הויא לך ובינונית נמי לא אמרן אלא דלא שביק בינונית דכוותיה אבל שביק בינונית דכוותיה א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו פי' כגון שמכרן ראובן לשמעון ביחד שאילו מכרן בזו אחר זו אין דינו של ב"ח אלא באחרונה כדתנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפילו הן זיבורית וכשקנה לוי הבינונית אפילו הניח אצל שמעון עידית רצה מזה גובה רצה מזה גובה שאם יאמר לו לוקח ראשון לך אצל שני דזבין בינונית אומר לו לא מצינא למיטרח שהוא אומר לו הנחתי לך מקום לגבות הימנו שהוא יותר טוב משלו הלכך אם הייתי מוצא הבינונית אצלך הייתי גובה ממנו. עכשיו שמכרת אותה אני גובה ממך מן העידית ובזיבורית א"י לדחותו מפני שהוא אומר אם לא היתה לך בינונית ומכרת הייתי גובה זיבורית אבל עכשיו שהיתה לך בינונית ומכרת לא אגבה אלא מן העידית ואם רצה גובה בינונית מלוקח שני ואם הוא יאמר לו הנחתי לך מקום לגבות הימנו אומר לו א"א ליטול יותר מדיני אע"פ שאני יכול שהוא כעין גזל וסחות מדיני איני רוצה ליטול הלכך גובה ממנו הבינונית ושינוי יש בין לוי שהוא לוקח שני לשמעון שהוא לוקח ראשון דשמעון שהוא לוקח ראשון אפילו קנה בינונית ושייר לראובן זיבורית אמרינן אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הן זיבורית משום דנכסי ראובן הן בני חורין אבל נכסי שמעון אינן בנ"ח הילכך אי שוו כנכסי דזבן לוי שהן בינונית ובינונית מצי מדחי לי' ואי לאו לא מצי מדחי לי': אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא ב"ח דראובן וקטריף מיני' דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה ולא מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את משום דא"ל דאי מפקת מיניה עלי הדר. א"ד אפי' שלא באחריות נמי דא"ל לא ניחא לי דתהוי לי' תרעומות עלי': ואי קשיא מאי נפקא לן מיני' כל מאי דמצי למיטען על ב"ח לימא לי' לשמעון ושמעון לטעון לי' הא לאו מילתא היא דודאי אי טעין לי' ראובן פרעתיך ה"נ דשמעון מצי למיטען ליה ואע"ג דלא טעין לי' ב"ד טוענין בעבורו כדתנן הבא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה אלא אי טעין לי' ראובן לב"ח טענה אחרת כגון שאומר לו אמת כי לא

מסורת הש"ס

א) ב"ק ח: ע"ש ב"מ יד. ע"ש.

מוסף רש"י

ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות. אם יטרפוה ממנו ישלם לו (ב"מ יד.). **דינא הוא דאזיל ראובן ומפצי ליה.** וקמשתעי דינא בהדיה דבעל חוב לסלקו מאותו קרקע בדברים, אם יש לראובן שום תביעה על בעל חובו לומר פרעתיך. דקיימא לן במסכת שבועות (מח.) דלאע"ג דנקיט שטרא אי א"ל אישתבע לי דלא פרעתיך בעי אישתבועי (ב"ק ח: ושם הגירסא וקמשתעי דינא בהדיה וכעי' ב"מ יד.). אי כך וכך יש לי עליך תביעה ואני מעכב חוב זה תחתיו (ב"מ שם). **ולא מצי אמר ליה.** בעל חוב לראובן, **לאו בעל דברים דידי את.** בקרקע זו שמכר ימה מרשיתך יצאת מיעודי שקלנא (ב"ק ח:). קרקע שמעון אני נוטל, אם יש לך תביעה עלי העמידני בדין (ב"מ יד.). **משום דאמר ליה דמפקת מיניה עלי הדר.** מה שאתה מוציא משמעון יחזור עלי, שהרי קבלתי עלי אחריות (ב"ק ח.).

תוספות רי"ד (המשך)

פרעתי אותך אבל אתה חייב לי כך וכך ממקום אחר או הוציאם בחובך או תשבע לי עליהם זו הטענה ראובן יכול ליטעון ולהשביעו מפני שהוא טענת ברי ואין ב"ה גובה חובו ממנו עד שישבע לו אבל שמעון שאי' לטעון טענות ברי אלא אומר לו כך וכך א"ל ראובן א"י לטעון במה שאינו ברור לו לשמעון אלא טורף וגובה ממנו בלא שבועה ודוקא כשבא ב"ה לגבות חובו מראובן או יכול ראובן לטעון לו ולהשביעו ואי לא ישבע לו לא יגבה ממנו אבל אם ב"ה לא תבעו לראובן אלא ראובן תובע לב"ה ואומר לו השטר שיש לך עלי תקרע אותו לי מחמת שאתה חייב לי כך וכך תשבע שאינך חייב לי יכול ב"ה לומר אני איני תובעך עכשיו בשטרי אתה אומר לי שאקרענו לך מחמת אותה התביעה שאתה תובעני פרע אותי תחלה בשטרי ואח"כ תתבעני ותשביעני אך תמתין עד שאתבעך אני בשטרי ואז תטעון לי זאת הטענה ועד שלא אתבע לך לא תפרע לי ועכשיו שאינו תובע ראובן ותובע את שמעון ובא ראובן לטעון על ב"ה שיקרענו מחמת אותה התביעה הייתי אומר שיאמר לו ב"ה אני איני תובעך הנח לי לגבות משמעון ואח"כ תתבעני קמ"ל דא"ל ראובן דאי מפקת מיניה עלי דידי הדר וכאילו הייה תובע אותי דמי וכמו שאם הייה תובע אותי לא הייה יכול לגבות ממני עד שתשבע לי באותה התביעה גם משמעון איני מניחך לגבות עד שתשבע